

Çelik Gülersoy'a göre eski kitaplardan anlayın, o çiçeklerden bal alan arı yok artık...

Bir kent kitaplığında...

YAZI VE FOTOĞRAFLAR:
SEVGİ KAYA

Ayasofya'nın arkasındaki tarihi Soğukçeşme Sokağı'ndaki evler, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu tarafından İmar edilince bir öneride bulunmuş Çelik Gülersoy:

"Buradaki, dizi evlerin hepsi otel, pansiyon olmasın. Bir tanesi de kültür kuruluşu, İstanbul Kitaplığı olsun."

Gülersoy'un bu teklifi kabul görmüş. Semih Şakir'in ve Gülersoy'un dostu Remzi Çetindağ'ın katkılarıyla, 1990 yılında tamamlanmış ve açılışı zamanın İstanbul Valisi Cahit Bayar tarafından yapılmış.

Olanca gücüyle eski İstanbul'u saklayan kütüphanenin girişinde, İstanbul âşığı yerli ve yabancı yazarların siyah-beyaz portreleri; Pierre Loti, Alphonse de Lamartine, Gerard de Nerval, Claude Farrere, Edmondo de Amicis, Yahya Kemal, Celal Esad Arseven,

Ahmet Rasim... Dokuz bine yakın eserin bulunduğu kütüphanenin alt katında, süreli yayınlar ve Çelik Gülersoy'un eserlerinin yer aldığı okuma salonu var. Duvarlardaki, 1930'lu, 40'lı yıllara ait bayram kartlarıyla, eski İstanbul gravürlerinde, Sultanahmet Meydanı, Soğukçeşme Sokağı, Haliç, Sarayburnu...

Kitaplığın üst katı bir kitap cenneti. Kocaman tahta dolapların içi, İstanbul kitaplarıyla dolu. Seyahatnameler, sefaretnameler, hatıralar, İstanbul'la ilgili şahsiyetler ve onların eserleri, İstanbul'un bir tek semtini veya herhangi bir tarihi yapısını inceleyen eserler... Kısacası, İstanbul'la ilgili aradığınız her şey mevcut bu kitaplıkta.

Bir eski İstanbul âşığı ise Gülersoy... Eski İstanbul'u yaşatmak adına bir kitaplık oluşturmak için 40 yılını harcamış. İstanbul'un dillere destan güzelliğini, tarihini ve kültürel mirasını anlatan ünlü yazarların eserlerini toplamak için şehir şehir dolaşmış.

“Eski İstanbul, Batı edebiyatını ve düşünce hayatını çok derinden etkilemiş. Batı kaynaklarında geniş şekilde yer almış bir şehir. Üzülerek, bizim edebiyatımızda ve düşünce hayatımızda derin izler bırakmış diyemiyoruz. Çünkü bu konuda da, diğer konularda olduğu gibi yetersiziz. Osmanlı, İstanbul’u dört dörtlük yaşamış, ama yazmamış. Düşünmeye gelince, hiç düşünmemiş. Kendi haline bırakmış. Batı dünyası ise, hem yazıyor, hem de düşünüyor. Bizans ve Roma döneminde, İstanbul’a ilişkin çokça eser verilmiş. Bunu genç yaşta farkettim ve bütün bu yazılanları bir araya toplamanın bir kültür görevi, hatta ulusal görev olduğu sonucuna vardım.”

İşte, İstanbul Kitaplığı’nın temelini bu düşünce oluşturmuş ve Gülersoy, 1950’li yıllarda, İstanbul’la ilgili eserleri, işi nedeniyle gittiği yerlerden toplamış.

Gülersoy, “Her şehre gittiğimde, ilk işim antik kitap satan dükkânları gezmektir. Paris ve Londra’da, Varşova’dan küçük İtalyan şehirlerine kadar her yerde İstanbul’la ilgili bir şeyler buldum ve aldım.” diyor “O zamanlar, bu kitaplar ucuzdu. Daha sonra antikaseverler ve eski eşya meraklıları, gravüre de merak sardılar. Şimdi, içinde gravür bulunan kitaplar ateş pahası.”

1962’den 1992’ye kadar oturduğu Esentepe’deki evinin iki odasını, topladığı kitaplarla doldurmuş ve sonunda yılların birikimini, Soğukçeşme Sokağı’na taşımış.

Ne var ki, Çelik Gülersoy’un, büyük hayallerle kurduğu bu kitaplık, gereken ilgiyi görmemiş. Yakınması az değil, kırgınlığı her halinden belli: “Beklentim gerçekleşmedi. Çok romantik ve idealist düşünmüştüm. Ama uygulamaya gelince, ayaklarım yere bastı. Hayatta uğradığım hayal kırıklıklarından birini de burada yaşadım. Bu kitaplıktan, içerdiği zenginlik oranında yararlanılmıyor.”

Gülersoy, kütüphanenin gereken ilgiyi görmemesinin nedenlerini sıralarken de, geçmişe özlem duyuyor sanki:

“Türkiye’de, okuyucu kitlesi, Batıya oranla düzey ve kalite açısından çok çok geride. Bizim gençliğimizde durum böyle değildi. Yabancı dil bilen insan sayısı azdı. Ama kalitesi ve niteliği çok yüksekti. Fransızca ve Almanca bilen, çok iyi bilirdi. Şimdi, çok iyi İngilizce konuşan kişi sayısı az. İyi Fransızca ve Almanca bilen insan sayısı da gittikçe azalıyor. Bunların arasında da İstanbul’u merak eden, araştırma yapacak düzeyde ve yetenekte olanların sayısı çok az.”

Eski İstanbul’un silueti...

İstanbul Kitaplığı’nın, işlevini göremediğini, üzülerek söylüyor Gülersoy: “Kayıtlarımıza göre, kitaplığımızdan yararlanan okuyucuların büyük çoğunluğu, yeni çıkmış eserlerden yararlanıyor. Hatta yalnızca, gazete kupürlerine bakmakla yetiniyorlar. Yukarıda, 1400’le 1800 yılları arasında yazılmış, hazine değerinde eserler var ama bu eserlere başvuran, anlayan, yararlanan, o çiçeklerden bal alan arı sayısı yok gibi.”

Her şeye karşın, geçmişe gönderme yapmaktan kendini alamıyor Çelik Gülersoy. Eski İstanbul’un silueti, 1950’li yıllarda gelen turistler, bir anda gözünde canlanıyor:

“50’li yıllarda gelen turist sayısı azdı ama düzeyleri yüksekti. Gezdikleri şehre olan entelektüel ilgileri daha çoktu. Ağzı pipolu adam, yanında geniş şapkalı hanımı... Bunlar gece yatağa girdiklerinde, ertesi günkü bölümü dikkatle okurlar, kahvaltudan sonra Pera Palas’ın önünde bir taksi kiralayarak, surları gezerlerdi. Yedikule Hisarı’na, Bizans eserlerinden, Haliç kıyısındaki Gül Camii’ne gidilirdi. Türk eserlerinden, Rüstem Paşa Camii’ni gezen çok olurdu. O zaman İstanbul’a 50 bin turist gelirdi, 40 bini bu programı uygulamadan gitmezdi.

Bugünkü turisti, çok yüzeysel buluyor Çelik Gülersoy, “turistlerin ellerinde, ya bizde ya da ülkelerinde basılmış, bol resimli, az yazılı bir kitapçık...” diyor “Çoğu, kabileler halinde geziyor. Sürüler gibi giriyor ve çıkıyorlar. Ayrıntı okuyan, gittikleri ülkenin kültürel

İstanbul’da kitaplığında çalışan Neslihan Yalav; Japon, İspanyol okurları unutmuyor...

İstanbul’la ilgili yazan ünlü yerli ve yabancı yazarların siyah-beyaz fotoğrafları.

derinliklerine, zenginliklerine vakit ayıran çok az turist var. Ülkemiz hakkındaki bilgileri çok kısır.”

Kütüphaneye bağışın da yok denecek kadar az olduğunu belirtiyor Gülersoy:

“Yılda bir veya iki kitap bağışı oluyor. Büyük yayın organları, İstanbul’la ilgili kitaplarının bir nüshasını gönderme inceliğini bile göstermiyorlar. Ama biz piyasadan satın alıyoruz.”

Çelik Gülersoy, İstanbul aşkını şöyle dile getiriyor:

“İstanbul’u sevmemek olanaksız. Bu şehrin insanlara kendini sevdiren yanı, önce çok

1400-1800 yılları arasında yazılmış İstanbul’u anlatan kitaplar, gravürler, kartpostallar, seyahatnameler, sefaretnameler... Hepsi, Soğukçeşme sokağındaki eski bir İstanbul evinde bekliyor sizi. Gitmeli, hem tarihe hem de kentinize sahip çıkmalısınız.

saygı uyandıran tarihi... Roma dönemi eserleri bu şehirde. Latin kültürünün eserleri de. Bir de ona eklenen Bizans medeniyeti ve onların üzerine renkli bir şal gibi örtülen Osmanlı medeniyeti, bir sergi adeta. Bunu görüp de hayran kalmamak, saygı duymamak mümkün değil. Ya İstanbul’un o müthiş doğası? Yaz günlerini yaşadığımız şu anlarda, hava kirliliğine karşın, Ayasofya’nın bahçesindeki at kestaneleri tüm şamdanlarını açtılar.”

Gülersoy, İstanbul’u anlatmaktan, kendini alıkoymuyor: “İstanbul’un doğası, geçmişte daha zengin ve renkliydi, bir güzellikler

sahnesiydi. Aklım erdiği günden beri, bu şehre gönülden bağlandım. Zamanla bozulmasına, elden gitmesine tanık oldum ve açısını yaşadım, yaşamaya da devam ediyorum. Artık İstanbul, benim için bir şehir değil, bir beton kargaşalıkları örneği... İstanbul’la aramızdaki gönül bağları gittikçe kayboluyor. Şimdi bu bağ, 2-3 yerle sınırlı kaldı. Sultanaahmet, Ayasofya ve Topkapı Sarayı’nın oturduğu toprak. Boğazda birkaç yer ve adalar. Artık, bu kent eski İstanbul olmak şöyle dursun, yeryüzünün herhangi bir sıradan kenti niteliğinde bile değil.”

İstanbul Kitaplığı’nın çalışanları, Neslihan Yalav, Nazan Karakaş, Ziya Arslan, seven ve kibar insanlar. Tek amaçları okuyucuyu memnun etmek.

Neslihan Yalav, kütüphaneye daha çok üniversite öğrencilerinin geldiğini söylüyor. Kütüphane pazartesi, çarşamba ve cuma günleri, saat 10.00-12.00, öğleden sonra ise, 13.30 ile 16.30 arası açık.

Yalav, yabancı öğrencilerin de kütüphaneden yararlandığını anlatıyor. “Bir Japon okuyucumuz vardı. İstanbul Teknik Üniversitesi’nde misafir öğrenciyim. İstanbul’un mimarisine ilgili bir araştırma yapıyordu” diyor “Yine iki yıl önce bir İspanyol okuyucumuz sık sık kütüphanemize gelirdi. Şimdi memleketinde. Orada yazdığı makalelerinde haberleşiyoruz. Babası Türk annesi Belçikalı bir öğrencimiz, 3. Selim dönemiyle ilgili bir araştırma yapıyordu. Şimdi Oxford’da okuyor. Bir üniversite öğrencimiz de anne oldu. Çok mutlu olduk.”

Saat 10.00. İstanbul Kitaplığı’nın okuma salonunda Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nden iki öğrenci:

“Neslihan Hanım, bunlar istediğimiz kitaplar değil. Özür dileriz. Kitapların ismini yanlış söylemişiz.”

“Elinizdeki kitap listesini getirir misiniz?”

Neslihan Hanım, elindeki kitapları tekrar yerine koyuyor. Bir süre sonra, istenen kitaplarla geliyor.

Yalav’ın masası, okuma salonuna hakim yerde, tam karşıda. Masanın üstü kitaplardan görünmüyor. Neslihan Hanım, gözlerini kapıya dikmiş. Umut bu ya, belki bir gelen olur. Bir ara gözleri, bahçedeki çiçek açmış erguvan ağaçlarına takılıyor. Yalav, iki hanımın içeri girmesiyle, sandalyesinde doğruluyor. “Buyrun ne istemiştiniz?”

Hanımların elindeki listeyi aldıktan sonra, hemen raflara yöneliyor. Az sonra da kitapları getiriyor.

“İşte kitaplarınız. İsterseniz fotokopilerini de çekebiliriz.”

“Teşekkürler.”

Neslihan Yalav, dışarı kitap vermediklerini söylüyor.

“Kitaplığımızdan, daha çok İstanbul Üniversitesi Turizm Bölümü öğrencileri yararlanıyor. Ne de olsa İstanbul, tarihi-turistik mekânlarıyla ünlü bir şehir. Camiler, köşkler, saraylar.”

İstanbul Kitaplığı’nda, İstanbul’la ilgili aradığınız her şeyi bulabilirsiniz. ◀

Eski İstanbul gravürleri. Gülersoy’un yıllarca süren emeği kazandırdı onları...